

Розділ 7

РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

7.1. Міжнародне регулювання туризму

Необхідність розвитку міждержавних економічних, політичних, культурних контактів через міжнародні туристичні зв'язки шляхом узгодження дій між національними туристичними та транспортними організаціями різних країн постала ще в 20-ті рр. ХХ ст. У 1925 р. в Гаазі було створено *Міжнародний конгрес офіційних туристських асоціацій*. Після Другої світової війни організацію було перейменовано в *Міжнародний союз офіційних туристичних організацій* (МСОТО) зі штаб-квартирою в Женеві. Цей союз був неурядовою організацією, до складу якої в період її розквіту входило 109 національних туристичних організацій (НТО) і 88 асоційованих членів.

У цей час міжнародний туризм переходить від стадії індивідуальних до організованих (масових) форм. Це вимагало створення більш досконалої організаційної структури з управління світовим туристичним процесом. Роз'єднаність у координації співробітництва у сфері туризму стала гальмувати його подальший розвиток.

Починаючи з 1946 р., розвитком туризму починає опікуватися і *Організація Об'єднаних націй* (ООН). Із 1946 до 1975 р. основну роботу зі становлення та розвитку співробітництва в галузі туризму виконувала *Економічна та соціальна рада* – ЕКОСОП (Economic and Social Council – ECOSOC). Поступово, з розвитком туризму, зі зростанням його міжнародного значення, національні уряди почали відігравати все

більшу роль у широкому колі питань: від інфраструктури до функції регулювання. У середині 60-х рр. стало зрозуміло, що необхідно створити більш ефективний інструмент, здатний контролювати розвиток туризму і забезпечити міжурядові механізми регулювання переміщень громадян, туристичної політики та впливу туризму на суспільний розвиток.

Важливим для розвитку міжнародного співробітництва в галузі туризму став перебіг подій 60-х рр. ХХ ст. 21 серпня – 5 вересня 1963 р. в Римі було проведено *Конференцію ООН з міжнародного туризму та подорожей*. Рішення Римської конференції, які вперше засвідчили суспільну роль туризму та його розвитку, і рекомендували напрями й вимоги формування ставлення до цього феномену ХХ ст., зберігають свою актуальність і сьогодні.

У 1967 р. члени МСОТО ініціювали перетворення його в міжурядовий орган з повноваженнями вирішувати у світовому масштабі всі питання, що пов'язані з туризмом і співпрацювати з іншими компетентними організаціями, особливо такими, що входять до системи ООН: Всесвітня організація здоров'я (ВОЗ), ЮНЕСКО та Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО).

У 1969 р. у столиці Болгарії Софії було проведено першу Міжурядову конференцію з туризму, на якій було прийнято резолюцію про створення міжурядової організації, яка в 1973 р. отримала назву *Всесвітня туристична організація* (ВТО).

5 грудня 1969 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію 2529 (XXIV) **"Створення міжурядової організації з туризму"**. Цією резолюцією визнавалася центральна роль, яку перетворений МСОТО повинен відігравати в сфері туризму спільно з існуючими в рамках ООН механізмами. На виконання цієї резолюції у травні 1974 р. статутні документи ВТО були ратифіковані державами, офіційні туристичні організації яких входили до МСОТО.

Датою створення ВТО вважається 2 січня 1975 р., коли офіційно набули чинності статутні норми та правила, схвалені більшістю країн – членів цієї організації. Із неурядової організації МСОТО був перетворений у міжурядову Всесвітню Туристську Організацію (ВТО). Перша Генеральна Асамблея ВТО відбулася у травні 1975 р. у Мадриді, де з 1976 р. на запрошення іспанського уряду, який надав приміщення для штаб-квартири, розташувався Секретаріат цієї організації.

У 1976 р. ВТО отримала статус виконавчого агента Програми розвитку ООН, а в 1977 було підписано угоду між ВТО і ООН. У 2003 р. ВТО отримала статус спеціалізованого агентства ООН і,

таким чином, затвердила свою провідну роль у сфері міжнародного туризму.

Станом на 2003 р. до складу ВТО входило 141 країна, 7 територій, а також понад 350 приєднаних членів, які представляють приватний сектор, освітні заклади, туристичні асоціації та місцеві туристичні адміністрації.

Узгоджуючи діяльність з основоположними засадами **Загальної Декларації прав людини** (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.), ВТО відповідно до свого **Статуту** (Мехіко, 27 вересня 1970 р.) має на меті: сприяння розвитку туризму та здійснення внеску в економічний розвиток, міжнародне взаєморозуміння, мир, процвітання, загальну повагу й дотримання прав людини та основних свобод всіх людей незалежно від раси, статі, мови й релігії.

Найважливішими документами, які на міжнародному рівні визначають регулювання туристичною діяльністю, є:

- ✓ **Манільська декларація зі світового туризму**, прийнята Всесвітньою конференцією з туризму, яка відбувалася в Манілі (Філіппіни) із 27 вересня – 10 жовтня 1980 р.;
- ✓ **Документ Акапулько**, прийнятий Всесвітньою нарадою з туризму в Акапулько (Мексика) 21–27 вересня 1982 р.;
- ✓ **Хартія туризму** та **Кодекс туриста**, затверджені Генеральною Асамблеєю ВТО на засіданні в Софії (Болгарія) у 1985 р.;
- ✓ **Гаагська декларація з туризму**, прийнята Міжпарламентською конференцією в Гаазі, квітень 1989 р.;
- ✓ **Балійська Декларація з туризму**, прийнята на другому міжнародному форумі "Парламенти і місцеві органи влади – відповідальні за розробку туристської політики", о. Балі (Індонезія) 24–27 вересня 1996 р.;
- ✓ **Манільською Декларацією із соціального впливу туризму**, прийнята 22 травня 1997 р. в Манілі (Філіппіни) на Всесвітній нараді керівників сфери туризму;
- ✓ **Глобальним етичним кодексом туризму**, прийнятим у Сантьяго (Чилі) 1 жовтня 1999 р.

Україну прийнято дійсним членом Всесвітньої туристичної організації (ВТО) у 1997 р., а у вересні 1999 р. на 13-й Генеральній асамблеї ВТО у м. Сантьяго (Чилі) обрано до керівного органу ВТО – *Виконавчої ради*.

Вступ України до ВТО поклав на неї зобов'язання виконувати рішення Генеральних асамблей і конференцій цієї міжнародної організації. Отже, фахівцям туристичної, зокрема екскурсійної, справи доцільно орієнтуватися в питаннях історії цієї організації та

найважливіших документах, що регулюють туристичну діяльність. У нагоді при цьому стане офіційний сайт ВТО – www.world-tourism.org.

Членство України в такій авторитетній всесвітній організації, як ВТО, дотримання нашою державою всіх нормативно-правових документів цієї організації, можливість набування практичного й теоретичного досвіду у сфері туризму в розвинених туристичних державах мають сприяти підвищенню в країні рівня послуг, а також формуванню позитивного міжнародного туристичного іміджу нашої держави.

Крім взаємодії із ВТО Україна успішно розвиває співробітництво в межах інших міжнародних організацій: *організації Чорноморського економічного співробітництва (ЧЕС)*, *Центральноєвропейської ініціативи (ЦЄІ)*, *Ради з туризму країн СНД*, розбудовуються туристичні зв'язки в рамках *ГУУАМ*. У контексті двостороннього та багатостороннього співробітництва на міжнародному рівні укладено близько 40 міжурядових і міжвідомчих угод про співробітництво в галузі туризму із зарубіжними країнами. Активізується участь України в престижних туристичних біржах і ярмарках (Лондон, Берлін, Варшава, Москва, Мілан, Санкт-Петербург тощо). У Києві, Львові, Одесі, Харкові, Ялті запроваджено щорічне проведення міжнародних туристичних салонів.

7.2. Державне регулювання туризму

Безпосереднє здійснення туристичної діяльності на національному рівні відбувається під впливом державного регулювання туристичної діяльності. Його *складовими* є: нормативно-правові акти; сприяння просуванню туристичного продукту на внутрішньому та світовому туристичних ринках; захист прав та інтересів туристів і забезпечення їх безпеки; ліцензування та стандартизація в туристичній індустрії; сертифікація туристичного продукту; правила в'їзду та виїзду туристів з урахуванням інтересів розвитку туризму; виділення прямих бюджетних асигнувань; створення сприятливих умов для інвестицій; податкове регулювання; митне регулювання; надання пільгових кредитів; установа митних і податкових пільг суб'єктам туристичної діяльності; кадрове забезпечення; розвиток наукових досліджень; забезпечення картографічною продукцією тощо.

Туризм підпорядковується державному регулюванню та управлінню, а держава формує туристичну політику. **Туристична політика** – це цілеспрямоване сприяння розвитку туризму та його формуванню шляхом впливу на важливіші для цієї галузі особливості. Політику туризму створюють і недержавні установи (туристичні союзи та об'єднання).

Існує декілька елементів у сфері політики, які так чи інакше впливають на туризм, а саме: *економічна політика, політика пасажирських перевезень, соціальна політика, територіальна політика, політика культури та політика дозвілля.*

Економічна політика. Політико-економічні рішення мають загальний характер і стосуються розвитку економіки в цілому. Вони впливають і на туристичну галузь. Досить часто закони й постанови, які на початковому етапі їх впровадження в дію не стосувалися туризму, зрештою починають впливати більш широко, ніж закони, розроблені безпосередньо для туризму. Фіскальна й податкова політика держави, регулятивні механізми у сфері інвестицій, валютно-банківське регулювання – все це складові, які по-різному впливають на можливості розвитку туризму.

Політика пасажирських перевезень діє постійно. Даний факт підтверджується самою сутністю туризму: поїздка + перебування. Не тільки туризм залежить від перевезень пасажирів, але й вони самі залежать значною мірою від розвитку туризму. Зрештою, туризм є важливою передумовою розвитку та модернізації пасажирських перевезень. У той же час масове подорожування в періоди відпусток, свят тощо створюють додаткове навантаження на пасажирські перевезення, у тому числі спричинюючи перенавантаженість автомагістралей.

У політиці пасажирських перевезень відокремлюють:

- ✓ *політику шляхів сполучень*, яка визначає перспективи розширення та будівництво мережі залізничних ліній, автомагістралей та авіаційних шляхів, індивідуальних маршрутів пересування по важливим річкам;
- ✓ *політику розвитку транспортних засобів*, яка може сприятливо впливати на туризм цілеспрямованим формуванням певних пропозицій (напр., маршрут Гласір-експресу проходить дуже мальовничою місцевістю між Ст. Моріцем та Цераматтом у Швейцарських Альпах. Подорож стала цікавішою, коли почали використовувати спеціальні вагони, пристосовані для кращого огляду); і

- ✓ *політику тарифів*, яка визначає стратегію формування ціни на проїзд в громадських засобах транспорту і може сприяти розвитку туризму шляхом диференційованих цін (студенти, школярі – пільгові тарифи).

Соціальна політика також має суттєвий вплив на розвиток туризму. Заходи соціально-політичного характеру можуть по-різному впливати на попит туристичних послуг. Розрізняють три напрями такої політики: **законодавче регулювання робочого часу та відпусток, перерозподіл доходу та стимулювання розвитку соціального туризму.**

Законодавче регулювання права на відпочинок гарантує всім громадянам регулярне звільнення від роботи на певний час. Встановлення державою термінів відпусток і канікул у різний час сприяє тому, що попит на туристичні послуги більш рівномірно розподіляється в часі протягом року.

Спосіб розподілу доходу в суспільстві дуже важливий для туризму. Держава займається перерозподілом доходу, використовуючи різні важелі та інструменти (стимули). У межах соціальної політики держава управляє туристичним попитом через *стимулювання розвитку соціального туризму*. Під **соціальним туризмом** у даному випадку розуміють те, що держава субсидує будівництво різних споруд для відпочинку та створює можливості для проведення відпустки певних соціальних груп: молоді, жінок, що мають дітей, людей похилого віку (без соціальних програм деякі з них не могли б скористуватися своїм правом на відпочинок).

Територіальна політика. Відносно туризму завданням територіальної політики є, з одного боку, створення найкращих умов для розвитку туризму, а з іншого – усунення шкідливих для природи його наслідків. Одне з найважливіших завдань у цьому напрямі – не допускати кількісного та якісного зменшення територій, придатних для відпочинку. У країнах зі слабо розвиненою економікою у сферу завдань територіальної політики входить контроль за користуванням земельними та природними ресурсами, за продажем землі та інфраструктури.

Політика та культура. Туризм створює умови для активного культурного обміну, який, у некерованих ситуаціях, може привести до вирівнювання відмінностей між культурами різного походження, що є небезпечним і негативним для національної самобутності. Протидією такому процесу може стати політика, яка сприяє збереженню культурної ідентичності, традицій та звичаїв народів. У той же час політичний вплив у даному аспекті має враховувати потребу створення

сприятливих умов для пропаганди національних особливостей і культурних цінностей, надбання, яким славиться та чи інша територія.

Політика дозвілля. Складається із заходів, які розробляються закладами та управліннями з покращення організації вільного часу населення або окремих його груп. Ситуацію з організацією дозвілля можна представити кількісно та якісно. *Кількісно* – це час, який громадянин може бути повністю звільнений від роботи. Держава законодавчо визначає обсяги вільного часу своїх громадян. Таке регулювання дуже важливе для туризму, оскільки люди за законом мають час, який вони можуть використовувати для подорожей.

Якість організації вільного часу залежить від того, які можливості має людина для використання свого вільного часу. Якщо в рамках комунальної політики особлива увага приділяється розвитку бібліотек, музеїв, театрів, створенню плавальних басейнів, інших спортивних споруд, стежок для прогулянок і зелених зон, тоді якість пропозиції з використання вільного часу покращується.

Таким чином, формування політики туризму є важливим фактором. В умовах ринкової економіки держава прямо або опосередковано спрямовує розвиток туризму. Туристична політика – це усвідомлена й цілеспрямована підтримка туризму державою. Формування основних її напрямів здійснюється шляхом впливу на важливі складові середовища туристичної діяльності. Слід зважати і на те, що з кожним роком значно збільшується кількість факторів впливу, які до того ж набувають глобального характеру.

7.3. Державне регулювання туристичною діяльністю в Україні

Організаційно-інституційні основи функціонування туристичної галузі України було закладено в результаті створення в 1992 р. *Державного комітету України з туризму* (Постанова Кабінету Міністрів України № 616 від 10 листопада 1992 р.). До сфери управління Держкомтуризму було передано 52 підприємства загальнодержавної власності. Це створило реальні передумови для виведення вітчизняного туризму із глибокої кризи.

Відродження туризму почало здійснюватися на планомірній і системній основі. Досягнення головної мети роботи Держкомтуризму – посилення державного регулювання туристичної діяльності –

звичайно, вимагало часу та ретельного напрацювання відповідних нормативно-правових засад діяльності галузі. Насамперед, і слід відзначити – у стислі терміни, було вжито заходів щодо:

- ✓ впорядкування мережі підвідомчих підприємств;
- ✓ розробки й рекламування на міжнародному ринку національного туристичного продукту, який значною мірою тримався на значному доробку екскурсійної справи;
- ✓ підготовки кваліфікованих кадрів;
- ✓ створення та зміцнення нормативної бази туристичної і, зокрема, екскурсійної діяльності.

Діяльність Держкомтуризму значною мірою сприяла тому, що Україна першою на теренах колишнього Радянського Союзу зробила важливий крок у формуванні законодавчого підґрунтя туристичної діяльності. 15 вересня 1995 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України "Про туризм" (№ 324-ВР).

Даний Закон у Розділі II Державна політика та державне регулювання в галузі туризму (Стаття 3) визначав:

"Держава проголошує туризм одним із пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки і створює сприятливі умови для туристичної діяльності.

Державна політика в галузі туризму визначається Верховною Радою України".

Крім того, було сформульовано основні напрями державної політики в галузі туризму.

Окремою статтею було юридично закріплено статус центрального органу державної виконавчої влади в галузі туризму (Державного комітету України з туризму) і визначено сферу його повноважень. Відповідні статті визначили положення про Об'єднання суб'єктів туристичної діяльності, Раду представників суб'єктів туристичної діяльності, Державний реєстр суб'єктів туристичної діяльності тощо.

Важливе значення мала Стаття 7 цього закону, згідно з якою Постановою Кабінету Міністрів України № 321 від 3 березня 1996 р. для координації діяльності міністерств і відомств України в галузі туризму було створено Національну Раду з туризму. **Положення** про її діяльність визначало, що Нацрада є позавідомчим колегіальним органом. Головними завданнями Нацради визначаються:

- ✓ *координація діяльності міністерств і відомств, Уряду Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, пов'язаної з реалізацією державної політики в галузі туризму як одного із пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки;*

- ✓ розгляд пропозицій щодо перспектив і напрямів розвитку внутрішнього й міжнародного туризму, розроблення та запровадження системи управління галуззю туризму.

Створення такого органу дозволило долучити до вирішення нагальних проблем туристичної галузі не тільки широке коло спеціалістів з організації туристичного й екскурсійного обслуговування, але й суміжних галузей господарського комплексу, серед яких (у редакції Постанови КМ № 1503 від 28.09.2002 р.):

"... Голова правління ДАК "Україна туристична", Голова правління АТ з туризму та екскурсій "Укрпрофтур", генеральний директор Української туристичної інформаційної системи, президент Туристичної асоціації, президент Кримської асоціації туристичних агентств, президент Асоціації навчальних закладів туристичного й готельного профілю, президент АТ "Супутник-Україна", президент Всеукраїнського союзу працівників асоціацій, підприємств та організацій туристичної сфери, президент корпорації "Укрзовнішінтур"...

На рівні заступників міністрів у Нацраді представлені Міністерства: аграрної політики, внутрішніх справ, екології та природних ресурсів, економіки, закордонних справ, культури та мистецтва, з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, оборони, освіти й науки, охорони здоров'я, праці та соціальної політики, транспорту, фінансів тощо. До складу Нацради входять також Голова Держкомінформу, перший заступник Голови Держкомкордону, заступники Голів Держкомбуду, Держводгоспу, Держкомзему, Держкомзв'язку, Держкомрелігії, Держкомлісгоспу, Держстандарту, Держкомстату, Державної податкової адміністрації, Держмитслужби, держпідприємництва, СБУ. Крім того, до вирішення питань Нацради долучаються віце-президент Національної академії наук, Міністр курортів і туризму Автономної республіки Крим, заступник голови Київської міської держадміністрації, а також (за згодою) представник Адміністрації Президента України, народні депутати України, віце-президент Торгово-промислової палати, перший віце-президент Автомобільної федерації.

Національна рада з туризму відповідно до покладених на неї завдань на своїх засіданнях, які проводяться в міру потреби, але не рідше двох разів на рік, розглядає цілий комплекс питань:

- ✓ дотримання Закону України "Про туризм" та інших актів законодавства;

- ✓ підготовки пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази в галузі туризму;
- ✓ визначення перспектив створення розвиненої інфраструктури туризму;
- ✓ здійснення заходів щодо приведення до відповідності з міжнародними стандартами рівня обслуговування туристів в Україні;
- ✓ попереднього визначення джерел фінансування програм розвитку туризму, залучення національних та іноземних інвестицій у розвиток туристичної індустрії;
- ✓ підготовки пропозицій про запровадження пільгових умов для організації туристичної та екскурсійної роботи серед дітей, підлітків, молоді, інвалідів та малозабезпечених верств населення;
- ✓ гарантування безпеки туристів, захисту їх прав, інтересів і майна;
- ✓ розроблення та запровадження системи інформаційної, рекламної та видавничої діяльності з питань туризму, підготовка й відкриття нових туристичних маршрутів;
- ✓ виконання національних і регіональних програм з питань туризму, розроблення пропозицій щодо розвитку туризму в регіонах;
- ✓ організація та розвиток системи наукового забезпечення галузі туризму;
- ✓ кадрове забезпечення галузі та створення закладів (підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації працівників туристичних підприємств і організацій);
- ✓ розвиток співробітництва України в галузі туризму із зарубіжними країнами та міжнародними організаціями, участь у міжнародних програмах розвитку туризму.

31 травня 2000 р. Указом Президента України "Про Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму" № 740/2000, Державний комітет молодіжної політики, спорту та туризму став правонаступником трьох державних комітетів, у тому числі Державного комітету України з туризму.

Держкоммолодьспорттуризм поділявся на три департаменти. Серед них був і Державний департамент туризму та курортів, до складу якого входили Управління організації туризму й Управління розвитку туристичної індустрії та інвестицій.

22 листопада 2001 р. Указом Президента України *Держкоммолодьспорттуризму* було реорганізовано та створено Державну туристичну адміністрацію України. Діяльність цього центрального органу державної виконавчої влади в галузі туризму (Закон України "Про туризм" № 324-ВР від 15.09.1995, "Положення

про Державну туристичну адміністрацію України, затверджені Указом Президента України від 11 квітня 2002 р., № 331 / 2002) спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Основними завданнями Держтурадміністрації України є:

- ✓ участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики в галузі туризму;*
- ✓ розроблення та реалізація загальнодержавних програм розвитку туристично-рекреаційної сфери, ринку туристичних послуг, гарантування захисту та безпеки туристів;*
- ✓ визначення перспектив і напрямів розвитку внутрішнього, міжнародного та іноземного туризму, розбудови матеріально-технічної бази туристичної галузі;*
- ✓ міжгалузєва координація функціонального регулювання з питань туризму;*
- ✓ організація та розвиток системи наукового, інформаційно-рекламного забезпечення туристично-рекреаційної сфери.*

Законом України "Про туризм" № 324-ВР від 15 вересня 1995 р. було визначено повноваження місцевих органів державної виконавчої влади в галузі туризму: "...відповідні структурні підрозділи у складі органів державної виконавчої влади в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, які підпорядковані цим органам влади та Державному комітету України з туризму".

Закон визначав, що "Повноваження місцевих органів державної виконавчої влади в галузі туризму визначаються положеннями про них, які затверджуються місцевими органами виконавчої влади за погодженням з Державним комітетом України з туризму".

Однак таке визначення повноважень, на думку фахівців, не відбивало норми Статей 137 та 138 Конституції України щодо юрисдикції України та Автономної республіки Крим. За оцінками фахівців це унеможливило координованість туристичної політики і викликало наслідки, які мали негативний вплив на розвиток туристичної діяльності на національному рівні. Так, опубліковані відомості про те, що російські туристи – основа потоку до Криму – висловлювали невдоволення українським законодавством щодо вимог реєстрації, а влада Криму дотримувалась власних інтересів при здійсненні стягнень курортних зборів.

Значним кроком щодо вдосконалення системи державного регулювання в галузі туризму стало прийняття Верховною Радою України Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про

туризм" (№ 1282-IV, 18 листопада 2003 р.), який набув чинності з 1 січня 2004 р.

Сучасні положення Розділу II. *Державна політика та державне регулювання в галузі туризму* набули більшої структурованості й виваженої детальності. Стаття 6 визначає способи реалізації державної політики в галузі туризму.

В якості основних цілей державного регулювання в галузі туризму визначено:

- ✓ "...забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення та зміцнення здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, **задоволення духовних потреб** та інших прав;
- ✓ безпека туризму, захист прав і законних інтересів туристів, інших суб'єктів туристичної діяльності та їх об'єднань, прав та законних інтересів власників або користувачів земельних ділянок, будівель і споруд;
- ✓ збереження цілісності туристичних ресурсів України, їх раціональне використання, охорона культурної спадщини та довкілля, врахування державних і громадських інтересів при плануванні та забудові території;
- ✓ створення сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності".

Діючий Закон більш чітко визначає ієрархію органів, що здійснюють регулювання в галузі туризму, та їх відповідні повноваження (Ст. 7–11).

"Регулювання в галузі туризму здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади в галузі туризму, Верховною Радою Автономної республіки Крим та Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також іншими органами в межах їх компетенції" (Ст. 7).

Законодавче закріплення компетенції органів, що здійснюють регулювання в галузі туризму, виокремлення повноважень Центрального органу виконавчої влади в галузі туризму та інших центральних органів виконавчої влади в межах їх повноважень (Ст. 10) напевно зумовить модернізацію структури центрального апарату Держтурадміністрації, нині Державної служби туризму і курортів України.

Свого часу саме центральний орган виконавчої влади в галузі туризму відігравав вирішальну організуючу роль у розробленні та визначенні стратегічних напрямів розвитку туризму в країні. Першим програмним документом розвитку туристичної галузі в державі стала Національна програма розвитку туризму в Україні до 2005 р. (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України 28.06.1997 р., № 702). Проблемам розвитку туризму було приділено увагу в розділі "Культура"

Указу Президента України від 18 жовтня 1997 р. **"Про основні напрями соціальної політики на 1997–2000 роки"**, Постанові Кабінету Міністрів України від 29 квітня 1999 р. № 728 **"Про заходи подальшого розвитку туризму"**. А 10 серпня 1999 р. було видано Указ Президента України **"Про основні напрями розвитку туризму до 2010 р."**, яким, зокрема, було передбачено розробку державної програми розвитку туризму в Україні. **Державна програма розвитку туризму на 2002–2010 роки** (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України 29 квітня 2002 р., № 583) стала складовою державної програми "Україна – 2010" і покликана стимулювати ефективне використання наявних рекреаційних ресурсів, підвищити рівень міжгалузевого співробітництва, стимулювати розвиток ринкових відносин у туристичній сфері, визначити перспективи подальшого розвитку туризму на основі аналізу його сучасного стану.

Нині діючий Закон окремою статтею (Ст. 12) визначив сутність і цілі державних цільових, регіональних та інших програм розвитку туризму. Крім того, законодавчо закріплено, що визначення основних напрямів державної політики в галузі туризму є виключним повноваженням Верховної Ради України, а розробка та затвердження програм розвитку туризму в Україні покладається на Кабінет Міністрів України. Одночасно визначено механізми затвердження й реалізації регіональних і місцевих програм розвитку туризму (Ст. 8–11).

Очевидно, що сьогодні державне регулювання туристичною галуззю набуває подальшої інституційно-організаційної впорядкованості, стає все більш прозорим і демократичним. Основні документи нормативно-правового регулювання туристичної діяльності в країні доступні не тільки фахівцям, але й широкому загалу на сайті Державної служби курортів і туризму (www.tourism.gov.ua), яка сьогодні пропонує навіть можливості обговорення проектів важливих нормативних документів. А це створює реальні передумови для напрацювання та затвердження найближчим часом Туристичного Кодексу країни, який всебічно й досконало визначатиме правове поле здійснення туристичної діяльності.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Чому і коли виникла потреба в міжнародному регулюванні туристичної діяльності?
2. Яку роль відіграла ООН у формуванні сучасної структури міжнародного регулювання туристичної діяльності?
3. Перерахуйте найважливіші документи, які на міжнародному рівні визначають регулювання туристичної діяльності?
4. Охарактеризуйте функції ВТО.
5. Охарактеризуйте структуру ВТО.

6. Охарактеризуйте співробітництво України з різними міжнародними організаціями.
7. Перерахуйте складові державного регулювання туристичної діяльності.
8. Дайте визначення туристичної політики.
9. Перерахуйте складові туристичної політики.
10. Розкрийте сутність впливу економічної політики.
11. Розкрийте сутність впливу політики пасажирських перевезень на туристичну політику.
12. Розкрийте сутність впливу соціальної політики на туристичну політику.
13. Розкрийте сутність впливу територіальної політики на туристичну політику.
14. Розкрийте сутність впливу політики дозвілля на туристичну політику.
15. Розкрийте сутність взаємовпливу політики та культури на туристичну політику.
16. Розкрийте сутність впливу політики дозвілля на туристичну політику.
17. Охарактеризуйте послідовність формування органів державного управління туристичною діяльністю в Україні.
18. Розкрийте функції Національної ради з туризму.
19. Охарактеризуйте структуру Закону України "Про туризм".
20. Розкрийте сутність положень Розділу I Закону України "Про туризм".
21. Розкрийте сутність положень Розділу II Закону України "Про туризм".
22. Визначте основні цілі державного регулювання туристичної діяльності в Україні.

ЗАВДАННЯ

1. Користуючись веб-сайтом ВТО складіть схематичну структуру цієї організації.
2. Користуючись текстом Розділу II Законів 1995 та 2003 рр., побудуйте структурну таблицю, яка відбиває послідовність розвитку окремих положень, проведіть критичний аналіз наслідків структуризації шляхів реалізації, цілей, напрямів державної політики в галузі туризму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабарицька В.К., Малиновська О.Ю. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту: Навчальний посібник. – К., 2004.

2. Бабарицька В.К., Любіцева О.О. Організація туризму: Навчальний посібник. – К., 1998. – Ч. 1.
3. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – СПб., 2001.
4. Герасименко В.Г. Основы туристического бизнеса: Учебное пособие для вузов. – Одеса, 1997.
5. Єфремова М.В. Основи технології туристського бізнесу. – М., 1999.
6. Зорин И.В., Квартальнов В.А. Энциклопедия туризма. – М., 2000.
7. Квартальнов В.А. Иностранный туризм. – М., 1999.
8. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. – М., 2001.
9. Котлер Ф., Боуэн Дж., Мейкенз Дж. Маркетинг. Гостеприимство и туризм: Учебник для вузов / Пер.с англ.; под ред. Р.Б. Ноздревой. – М., 1998.
10. Сенин В.С. Организация международного туризма. – М., 1999.
11. Чеботарь Ю.М. Туристический бизнес. Практическое пособие для турфирм и их клиентов. – М., 1997.